

VRIDAG 17 JUNI 2005 | HAAGSCHE COURANT | GOUDSCHE COURANT |

Tegen de verdrukking in kwam de moderne kunst in China tot bloei. Met name in het undergroundcircuit. Want hoe meer er door de politiek werd verboden, des te creatiever werden de kunstenaars. Dat is te zien in Museum aan Zee op een expositie van sculpturen van de Chinese avant-garde, met werk van beeldhouwers die zich uitspreken over de veranderende maatschappij waarin ze leven.

door
Roes van Put

Het is alweer enkele jaren geleden dat een Nederlandse kunstenaar die veel in Azië rondreisde, vertelde dat de Chinese avant-garde kunstenaars veel en veel verder gingen dan de collega's in het westen. Op het moment dat hij repte over performances met delen van dode lichamen – die voor de gelegenheid waren gekocht in lijkenhuizen – dacht menigen van doen te hebben met een uit een gesicht weggeholpen gek. Maar Cees Hendrikse, samensteller van de tentoonstelling Beeldhouwkunst van de Chinese avant-garde in Museum Beelden aan Zee weet alles van het "kunst-met-dode-mensen-verhaal".

"Een van de deelnemers aan deze expositie, Ai Weiwei, was aan het eind van de jaren negentig conservator van een tentoonstelling in Shanghai, waar de vreemdste dingen gebeurden. Zoals het opeten van een gebakken foetus. Ai Weiwei was toen al een van de meest creatieve kunstenaars van de Chinese avant-garde en nog steeds wordt hij als een goeroe beschouwd door andere kunstenaars. Bij de dingen die daar gebeurden, verbleekten de Young British Artists!" Zo werden op de expositie "Supermarket" in 1999 in datzelfde Shanghai geprepareerde hersenen getoond. Dergelijke aanstootgevend kunstwerken zijn niet in Europa te zien geweest, hoewel er wel degelijk aandacht was voor Chinese kunst. Denk aan de schilderijenexpositie in het Stedelijk Museum te Amsterdam in 1998, waar werk was te zien van Fang Lijun. Destijds met veel tamtam voor het voetlicht gebracht, terwijl in de Kunsthal Rotterdam al in 1993 de expositie China avant-garde was te zien. In het Gem in Den Haag was recent nog een overzichtstentoonstelling van Chen Zhen te zien.

Wanneer Cees Hendrikse – zelf een gedreven kunstverzamelaar uit wiens collectie enige werken worden getoond op de tentoonstelling – spreekt over de Chinese avant-garde doet hij op kunstenaars die niet in het officiële circuit zijn geaccepteerd. "Het zijn kunstenaars die in de jaren negentig, na de gebeurtenissen op het Plein van de Hemelse Vrede, commentaar gaven op de veranderende Chinese maatschappij. Die veranderingen hadden plaats op talrijke terreinen, zoals het consensusgedrag, het individu versus het collectief, de grotere individuele vrijheden." Voor het eerst is nu in Nederland een tentoonstelling te zien met sculpturen van de Chinese avant-garde. Niet alleen bijzonder vanwege de beelden, maar ook door de omvang. Museum Beelden aan Zee heeft wat dat betreft dan ook een primeur in huis. Overigens volgt Amsterdam in oktober met een groot Chinafestival, met de schijnwerper op kunst en cultuur. China is hot.

Repressie

Wie aan China denkt, zal wellicht als eerste aan het eerder genoemde Plein van de Hemelse Vrede denken: de plek waar in 1989 door bloedig ingrijpen van de overheid bevestiging voor democratische vrijheden met geweld de kop in werden gedrukt. De gebeurtenis werd symbool voor het repressieve karakter van de grootmacht. Het betekende niet alleen een grote schok voor de buitenwereld, ook had het invloed op de kunstwereld. Dat was een wereld waar al vanaf het einde van de jaren zeventig kunstenaarsinitiatieven het licht zagen. Vanzelfsprekend niet zoals hier, waar in elk kraakpand kunst-

In de hedendaagse Chinese beeldende kunst speelt het menselijk lichaam nadrukkelijk een rol, soms op komische of cynische wijze, zoals in dit werk van Zhang Dali. foto Museum Beelden aan Zee

Tegen de verdrukking in

naars neerstrijkt om – gedoogd door de gemeente – op gezette tijden tentoonstellingen te organiseren. In China was het bijna onmogelijk in vrijheid kunst te maken. Alles dat werd geproduceerd moest voldoen aan de eisen van de Partij. Die schreef voor dat kunst een educatieve rol had, waarbij natuurlijk van propagandistisch belang was dat de grote figuren uit het verleden werden geëerd.

De ontwikkeling van vrije kunst in China gaat dan ook hand in hand met de politiek. Wanneer het politieke klimaat verandert, speelt de kunst daar bijna als vanzelfsprekend op in. Nadat China zich onder gezag van Deng Xiaoping meer en meer openstelde voor het westen, was dat ook direct te zien in wat kunstenaars deden. Initiatieven die overigens niet werden erkend, maar zich toch in het straatbeeld – zoals in de tuin van een museum – manifesteerden. Dat de politiek hun expositie soms al na twee uur afbrak, kon het enthousiasme niet temmen. De opkomst van kunstenaarsinitiatieven was in een land als China overigens ook weer niet zo uitzonderlijk. Opereren in een collectief werd juist als goed gezien; het werken in groepsverband wordt in

China al sinds jaren en dag bevoorordend voor de ontlooiing van het individu geacht. Later, in de jaren tachtig als het politieke klimaat onstabiel is, blijkt opnieuw dat de kunstwereld daarvan profiteert. Kunstenaarsinitiatieven schieten als paddestoelen uit de grond en exposities, waarbij het experiment hoogtij viert, worden keer op keer door de politie gestoken.

Heimelijk

Dit leidde natuurlijk tot heimelijke tentoonstellingen, vaak pas enkele uren voor de opening aangekondigd. Na de bloedige gebeurtenissen op het Plein van de Hemelse Vrede, ontwikkelde het undergroundcircuit zich verder: particulieren begonnen hun huizen open te stellen voor kunst. Het kunstklimaat in China groeit en bloeit, ondanks het feit dat er nauwelijks officiële ondersteuning is, of juist dankzij het uitblijven daarvan. Cees Hendrikse: "Shanghai was een stad die zich wat meer openstelde voor het westen. Daar liet een culturele infrastructuur zich gemakkelijker ontwikkelen dan elders. Inmiddels is die rol als kunstmetropool overgenomen door Peking." In Shanghai ging het, alle goede

bedoelingen ten spijt, om tentoonstellingen met een nogal behoudend karakter. Dat riep tegenreacties op, met exposities waar meer experimentele kunst was te zien, zoals de eerder genoemde kunstwerken met (delen van) dode mensen. Inmiddels zijn in China – sinds het begin van de jaren negentig – ook galeries naar westers model opgekomen. Met dien verstande dat daar ook zogenaamde niet-commerciële galeries bestaan die zich min of meer gedragen als musea hier. De eigenaar van zo'n niet commerciële galerie in China betaalt het pand en stelt in samenwerking met kunstenaars – kunstenaars en conservatoren – een tentoonstelling na, waarvan de kunst niet te koop is. Dergelijke plekken worden in China als vrijiplaatzen beschouwd. Hier zien vormen van kunst het licht die eigenlijk niet even te ver gaan. Artiesten die dergelijke kunst bedenken, zijn dan niet gedwongen in het undergroundcircuit te exposeren als gevolg van het politieke klimaat, maar vanwege de aard van de kunst. Die uiteraard bij menigene de maag doet omdraaien. Veelal draait het om kunst waarbij gebruik wordt gemaakt van het lichaam, in een performance met

het eigen lichaam of met een in steen, klei, brons, of keramiek nagemakkt lijf. En dat alles om een uitspraak te doen over de eigen identiteit: in relatie tot de omringende omgeving, tot 't private dan wel publieke terrein. Ook de hedendaagse Chinese avant-garde kunstenaar gebruikt geregeld het menselijk lichaam in zijn kunst. Waarbij hij vragen stelt of statements maakt en kunst gebruikt om gevoelens die hij koestert – negatief dan wel positief – vorm te geven.

Verhalend

Geen lijken, ledematen of andere sinistere zaken in Scheveningen. Op de tentoonstelling in Museum Beelden aan Zee valt op dat het werk van de Chinese avant-garde een verhalend karakter heeft. Deze generatie – geboren tussen 1957 en 1976 – levert in een veelzijdigheid aan stijlen en technieken commentaar op de maatschappij waarin ze leeft. Een maatschappij die wordt gekenmerkt door een grote trek van het platteland naar de steden, waardoor metropolen letterlijk fysiek van gedaante veranderen. Een omgeving ook waar sociale en economische verhoudingen in een

ander daglicht komen te staan. De kunstenaars die nu hun werk tonen hebben al geruime tijd geleden gebroken met dat wat de Chinese overheid voorschreef. Door moderne communicatiemiddelen als internet hebben ze op grote schaal kennis kunnen nemen van wat elders in de wereld gebeurt; velen van hen hebben ook in andere delen van de wereld gewoond en gewerkt. Toch wortelen ze allen in de Chinese maatschappij. Waardoor hun werk zich zo ru en dan kenmerkt door een eclecticisme, zoals duidelijk zichtbaar in een kopie van een klassiek beeld, gekleed in een Maojasje.

Ook komen op de tentoonstelling beelden voor die anekdotische verhalen vertellen over het leven van alledag in China, waarbij de mensfiguur drager van de achterliggende gedachte is. Dan wordt duidelijk dat China in transitie is, van een maatschappij die via een Maoïstisch verleden van hervormingen en economische ontwikkelingen een onvoorspelbare toekomst wacht. De Chinese kunstenaars vertellen onomwonden hun verhaal, waarin ze reflecteren op het leven in al zijn facetten in China. Soms met een vleugje erotiek, soms met een onderliggend

gevoel van hetwee naar een maatschappij met eeuwenoude tradities en gebruiken. "Deze kunstenaars hebben een sterk maatschappelijk engagement. Ze uitten dit in werk waar cynisme of humor een rol speelt, maar soms kijkt ook het poëtische om de hoek." Deze tentoonstelling is dan ook zeer divers. Elk werk kenmerkt zich door een sterk statement, wellicht omdat deze kunst is ingebed in een maatschappij die elke vorm van experiment in de kiem wilde smoren. De veelgehoorde klacht dat kunst alleen in vrijheid kan gedijen, wordt hier dan ook in alle opzichten gelogenstraft.

TENTOONSTELLING

"Xianfeng!" met beeldhouwkunst van de Chinese avant-garde. Met werk van Li Zhiyang, Liang Shuo, Lin Tianmiao, Sui Jianguo, Wang Guangyi, Ai Weiwei, Wang Jin, Xu Yihui, Yang Shaobin, Yue Minjun, Lu Shenzhong, Zhang Dali, Liu Jianhua, Ma Liuming, Lu Hao, Zhan Wang. Museum Beelden aan Zee, Hartewijkstraat 1, Den Haag/Scheveningen. Te zien vanaf 19 juni tot en met 11 december. Bij de tentoonstelling verschijnt een publicatie met teksten van Cees Hendrikse, Alex Lebbink en Julia Colman, waarvan voor dit artikel gebruik is gemaakt. Zie voor meer informatie: www.beeldenaanzee.nl